

De briefwisseling van Constantijn Huygens: gezondheid!

Van de Nederlandse dichter en diplomaat Constantijn Huygens sr. (1596-1687) zijn een groot aantal brieven overgeleverd, waarvan er sinds 2010 zo'n 8922 online beschikbaar zijn in de database '[Briefwisseling van Constantijn Huygens 1607-1687](#)' van het Huygens ING. In deze serie [blogs](#) worden er brieven uitgelicht die Constantijn in zijn jonge jaren uitwisselde met zijn ouders en zussen, en die een persoonlijkere kant van hem laten zien.

*Portret van Constantijn uit 1627-1630 (hij is dan 31-34),
door Jan Lievens; Rijksmuseum Amsterdam.*

Wanneer hij al op hoge leeftijd is, schrijft Constantijn Huygens een autobiografie met de titel *De vita propria sermonum inter liberos libri II* (vert. *Mijn leven verteld aan mijn kinderen in twee boeken*; 1678).[1] Hij is dan ongeveer 82 jaar oud en beschrijft zijn leven van zijn vroege jeugd tot zijn 72^e. Wanneer je deze autobiografie leest dan krijg je de indruk dat hij amper ziek is geweest of lichamelijke gebreken heeft gekend. Zelfs bij zijn oude dag aangekomen schrijft hij: 'ik vertel het nog altijd in blakende gezondheid, op een leeftijd die het slechts een enkeling uit duizenden gegeven is te bereiken.' [2] In de erop volgende alinea's beschrijft hij verschillende delen van zijn lichaam en in welke uitstekende conditie die zich bevinden: zijn neus, oren, zicht en tast werken allemaal nog even goed als in zijn jeugd en zelfs zijn temperament is onveranderd.[3] Wanneer hij echter beschrijft hoe hij van een dutje kan genieten ('Wie mij uitmaakt voor een slaapkop, velt inderdaad een eerlijk oordeel'[4]), blijkt toch niet alles altijd goed te gaan. Hij schrijft dat zijn rust enkel verstoord kan worden wanneer 'mijn hoofd rusteloos warrelt van gloeiende koorts of door pijn wordt

gekweeld.’ Echter, hij vervolgt ‘Hoe zelden toch heb ik daar last van en hoe lang al (ik kan het me amper heugen) is mijn lijf vrij van koortsrillingen!’.[5] Het lijkt dus toch mee te vallen.

Een holgeslepen bril

Er zijn ook nog verschillende andere ziektes of ongemakken waar Constantijn niet, of slechts heel kort, op ingaat in zijn autobiografie. Deze beschrijft hij echter wel in zijn eerdere autobiografie, die enkel op zijn jeugd ingaat (*Mijn jeugd*; 1629-1631).[6] Zo vermeldt hij bijvoorbeeld terloops dat hij, zijn broer en zijn vier zusjes allemaal tegelijk de ‘kleine pokken (in de volksmond mazelen genoemd)’ kregen.[7] En waar Constantijn in *Mijn leven* schrijft dat zijn ogen even uitstekend zijn als altijd (hij vergelijkt zijn ogen zelfs met die van Lynceus, een van de Argonauten uit de Griekse Mythologie die door muren heen kon kijken[8]), vermeldt hij in *Mijn jeugd* dat hij sinds zijn zestiende een bril draagt: ‘In dit jaar, mijn zestiende levensjaar, ben ik een bril gaan dragen, zo'n holgeslepen bril voor jeugdige personen. Deze heb ik sindsdien steeds gebruikt.’[9] Uit Constantijns beschrijving van zijn kwaal is op te maken dat hij bijziend is, en hij verklaart dit als volgt: ‘Van nature heb ik namelijk wijd openstaande, grote, bolle ogen. Die vorm geeft vanzelf al haast een slechter gezichtsvermogen. Daarbij nu kwam nog een soort helder traanvocht ten gevolge van een inwendige secretie.’[10] Hij was bang om blind te worden, maar dit is gelukkig nooit gebeurd.

Zeventiende-eeuwse brillen. Links een lamellenbril (1625-1675) en rechts een beugelbril (1675-1725). Inventarisnr. V12551 en V12082, Museum Boerhaave.

Une bonne purgation

In Constantijns brieven aan zijn ouders gaat het niet alleen maar over de stand van zaken in het buitenland. Ook zijn persoonlijke wel en wee neemt hij op. Constantijn schrijft bijvoorbeeld op 20 april 1622 aan zijn ouders dat hij “wel eens somber gestemd” is maar dat

hij er tegen vecht.[11] Ook laat hij op 6 juni 1617 vanuit Leiden weten aan zijn moeder dat hij gekweld wordt door hoofdpijnen. Hij schrijft:

J'ay esté deux ou trois jours un peu appesanti de certaines douleurs de teste, et on m'a conseillé de me faire seigner, ce que j'ay fait, dont je me trouve un peu à mon aise. Ce qu'il y a de reste se pourra vuider par une bonne purgation.[12]

De depressies en hoofdpijn lijken terugkerende problemen te zijn.[13] Maar met een aderlating en een goede purgatie kunnen zijn problemen dit keer gelukkig verholpen worden. Deze technieken om 'overtollige lichaamssappen' uit het lichaam te verwijderen en zo de balans weer te herstellen zijn typerend voor de premoderne geneeskunde, waarin de zes non-naturalia centraal stonden. Om de gezondheid te behouden moest men letten op het klimaat, op voedsel en drinken, op beweging en rust, op slapen en waken, op uitscheiding en retentie (van de genoemde lichaamssappen), en op de emotionele balans. Naast het purgeren noemt Constantijn, in een brief aan zijn ouders van 18 juni 1620 die hij vanuit Venetië stuurt ook de invloed van het klimaat op de gezondheid. Hij schrijft:

Je n'ay pour encores aucun sujet de me plaindre de la moindre indisposition du monde, et n'y a air ni climat qui me cause aucune apparence d'altération, qui à la vérité est un grand cas et par où j'ay moyen de considérer toutes ces belles varietez à un œil frais et gaillard [14]

Constantijn heeft niets om over te klagen wat betreft zijn gezondheid, en de Italiaanse lucht en het klimaat hebben er een positieve invloed op.

Kaart van Venetië door Joan Blaeu (ca. 1662)

- [1] Deze autobiografie is in het Nederlands vertaald en als kritische editie uitgebracht door Frans Blom. Constantijn Huygens, *Mijn leven verteld aan mijn kinderen*, F.R.E. Blom ed., 2 delen (Amsterdam 2003).
- [2] Constantijn Huygens, *Mijn leven verteld aan mijn kinderen*, F.R.E. Blom ed., 2 delen (Amsterdam 2003) 179.
- [3] Constantijn Huygens, *Mijn leven verteld aan mijn kinderen*, F.R.E. Blom ed., 2 delen (Amsterdam 2003) 179-183.
- [4] Constantijn Huygens, *Mijn leven verteld aan mijn kinderen*, F.R.E. Blom ed., 2 delen (Amsterdam 2003) 187.
- [5] Constantijn Huygens, *Mijn leven verteld aan mijn kinderen*, F.R.E. Blom ed., 2 delen (Amsterdam 2003) 187.
- [6] Constantijn Huygens, *Mijn jeugd*, Chr. Heesakkers ed. (Amsterdam 1987) zie: http://www.dbnl.org/tekst/huyg001mijn01_01/index.php.
- [7] Constantijn Huygens, *Mijn jeugd*, Chr. Heesakkers ed. (Amsterdam 1987) 35.
- [8] Constantijn Huygens, *Mijn leven verteld aan mijn kinderen*, F.R.E. Blom ed., 2 delen (Amsterdam 2003) 179-181.
- [9] Constantijn Huygens, *Mijn jeugd*, Chr. Heesakkers ed. (Amsterdam 1987) 107.
- [10] Constantijn Huygens, *Mijn jeugd*, Chr. Heesakkers ed. (Amsterdam 1987) 108.
- [11] Nederlands citaat geparafraseerd door J.A. Worp. Origineel citaat van Constantijn Huygens: 'La mélancholie m'assaut ridement parfois, mais je ne luy quitteray jamais le champ de la luitte.' Constantijn Huygens aan Susanna Hoefnagel en Christiaan Huygens sr., 30 april 1622 [\[http://resources.huylgens.knaw.nl/briefwisselingconstantijnhuygens/brief/nr/147\]](http://resources.huylgens.knaw.nl/briefwisselingconstantijnhuygens/brief/nr/147).
- [12] Constantijn Huygens aan Susanna Hoefnagel, 6 juni 1617 [\[http://resources.huylgens.knaw.nl/briefwisselingconstantijnhuygens/brief/nr/25\]](http://resources.huylgens.knaw.nl/briefwisselingconstantijnhuygens/brief/nr/25).
- [13] B. Haeseker, *Constantijn Huygens 'Vileine hippocraten'* (Rotterdam 2010) 23.
- [14] Constantijn Huygens aan Susanna Hoefnagel en Christiaan Huygens sr., 18 juni 1620 [\[http://resources.huylgens.knaw.nl/briefwisselingconstantijnhuygens/brief/nr/83\]](http://resources.huylgens.knaw.nl/briefwisselingconstantijnhuygens/brief/nr/83).